

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Dan. Stalii Regulae Philosophicae explicatae & Orationes aliquot

Stahl, Daniel

Jenae, 1662

Regula IIX. Finis dat modium, mensuram & ordinem mediis

urn:nbn:de:bsz:31-102400

PARTIS PRIMÆ.
REGULA IX.

Finis dat modum, mensuram & ordinem mediis.

I. Dexterius hæc conjunctim exponuntur, quam si de unoquoque seorsum agatur. Desumpta autem sunt ex I. Pol. c. II. X. & IX. & VII. Pol. c. I. & IV. Ita sanitatem tanquam finem sine modo & mensura & expetit æger, & restituere ipsi nititur Medicus, nempe quanta maxima esse potest; medicamenta verò expetuntur & exhibentur certâ mensurâ & quantitate, ea nimirum, qua sanitati recuperandæ solent esse idonea. Sic & in propinandis remediis certum observat ordinem Medicus, v. g. prius digerit humores & præparat, quam medicinam purgantem præscribat, quia sic facilius & commodius expelluntur.

II. Facit Philosophus *cit. L. I. Polit. χρηματιστικὴν*, rationem vel artem rei parandæ duplicem unam καὶ φύσιν, quam dicit esse *ἑστὴν* τεοφὴν, unde & alimentaria à nonnullis vocatur: alteram οὐ φύσιν, quam & *καπηλικὴν*, cauponariam appellat. Illa refert divitias ad benè vivendum, & idecirco, eas quarit non ut finem, sed ut instrumentum & medium ad illum finem, eaque de causa divitias parat non infinitas, sed tantas, quantas sufficere censet ad benè vivendum, ἐδὲν γὰρ ὄργανον ἀπειροῦ οὐδεμιᾶς ἐστὶ τέχνης οὔτε πλήθους οὔτε μεγέθους. ὁ δὲ πλοῦτος ὄργάνων πλήθος ἐστὶν οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν. Nullam enim cuius artis instrumentum infinitum est, nec multitudine,

nec

nec magnitudo instrumentum

III. Al

sunt diviti

ὁ δὲ πλοῦτος

τὸ ὄργανον

τέλος εἰς αὐτὴν

ποιεῖν. Τῶν

γὰρ τὸ τέλος

ἡσυχίας οὐκ

ἔστιν ἡ ἀρετὴ

que ex hac

ars medendi

queque ad

me efficitur

infinitè per

hujus artis

IV. A

entia. Na

enim ut fa

& ipse &

V. II.

tur, & hu

cum stud

vivendi i

stituant.

tunt.

hoc agunt

tias tanq

augere st

nec magnitudine. Divitiæ autem sunt multitudo instrumentorum domesticorum & civilium.

III. Alterius verò χρηματικῆς species finis sunt divitiæ. καὶ ἀπειροῦ δὲ οὐτὸ οὐ πλοῦτος, ἔστι τὸ ταύτης τῆς χρηματικῆς. ὡς πρὸς γὰρ ἡγιασμένη τὸ ὑγιαίνει εἰς ἀπειρὸν ἔστι, καὶ ἐκάστη τῶν τεχνῶν ἔχει τέλος εἰς ἀπειρον. οἱ μάλιστα γὰρ ἐκεῖνο ἐύλονται ποιεῖν. τῶν δὲ πρὸς τὸ τέλος ὅσα εἰς ἀπειρον πέρασ γὰρ τὸ τέλος ὡς αἰσῖς. οὕτως καὶ ταύτης τῆς χρηματικῆς ὅσα εἰς ἔ τέλος πέρασ. Atque hæc divitiæ, quæ ex hac rei querenda arte, infinitæ. Ut enim ars medendi ad sanandum infinitè fertur, & ars atque ad finem infinitè (hanc enim quam maxime efficere volunt.) Ea autem quæ ad finem non infinitè petunt, (omnibus enim finis est terminus) sic & hujus artis querenda rei finis nullū habet terminū.

IV. At certè istis videtur reclamare experientia. Nam sanitas non expeditur εἰς ἀπειρον. Fit enim ut sanitati perfectè restituatur æger, ita ut & ipse & Medicus acquiescat.

V. II. Sunt, qui solius vitæ cupiditate ducuntur, & huc omnia referunt. Sunt quorum unicum studium est benè vivere, sed ita, ut optimam vivendi rationem in voluptatibus corporis constituent. Utrique divitiæ in infinitum appetunt. Illi enim cùm æternū vivere cupiant, hoc agunt, ne quid vitæ tuendæ desit, & sic divitiæ tanquàm vitæ viatica necessaria in infinitum augere student. His, quia pecuniis procurantur

voluptates corporis, quarum nullum faciunt modum, ideo ipsarum pecuniarum cupiditas immodica est, ut docet ipse Philosophus *cit. cap. IX. L. I. Polit.* Ergo non tantum finis, sed & mediorum appetitus infinitus est.

VI. Ad primum ut respondeamus, intelligere oportet, quid sit appetere vel ferri in aliquid *εις ἀπειρον*, quod fortassis non ita in expeditio est Philosophus cum dixisset, medicinam ad sanitatem, & quamlibet artem ad finem suum infinitum ferri, rationem addit hanc, quod quam maxime finem cupiant efficere vel acquirere. Quod Piccartus in *comment.* ita exponit, quod hoc agant artes, ut sine suo optimo & perfectissimo fruatur, sicut & medicina non acquiescat, donec optimè reddiderit sanum corpus, quod susceperit. Nec diversa ab his Montecatini explicatio esse videtur.

VII. Est igitur hic aliquid in infinitum appetere, (*ως καθόλου εἰπεῖν*) non ita appetere, ut quantumcunque ejus affectus quis fuerit, semper tamen plus appetat, & nunquam quiescat; sed est, rem appetere tam quantitate & perfectione, quam quantà obtineri aut effici potest maximà. Et constat isto modo oppositio inter finem & media. Media enim appetimus copiâ & quantitate certâ & determinatâ, & sæpè admodum exiguâ, non quantâ ea parari possibile est, eamque determinationem media fini acceptam ferunt. Hoc enim est

est, quod
num ar
certâ reg
scribitur
quantop
possunt
est exen
Quò per
celle esse
mur, qu
nim deb
quendo

III.

eo, sine
cunque
men ex
afferent
est, sed i

IX.

lophi
dicina
tantum
tum, q
Sic de
ciajolu
cent.

X.

sunt, q
in certa

est, quod Philosophus scribit, finem esse terminum artibus, quatenus nimirum eo, tanquam certâ regulâ & mensurâ, cætera mensurantur, præscribiturque illis modus, ut tantoperè quarantur, quantoperè adjuvare eum terminum ac finem, possunt, sicut exponit Montecatinus. Res evidens est exemplo sanitatis & medicamentorum §. I. Quò pertinet, quod dicitur *III. de anima r. 57.* necesse esse, ut in deliberatione omnia unò metiamur, quòd finis est, aut à fine sumitur. Omnia enim debent in hoc convenire, quòd sint consequendo fini idonea.

IIX. Dixi (*ὡς καὶ ὁ θεὸς εἰπὼν*) quia non inficias eo, finem ita posse in infinitum expeti, ut quantumcunque ejus quis consecutus fuerit, nunquam tamen exfacietur, sicut patebit ex iis, quæ inferiùs afferentur. Verùm, si verum id est, non perpetuū est, sed in nonnullis tantum contingit.

IX. Alii, ut testatur Acciajulus, exponunt Philosophum de infinito in multitudine, quòd medicina apperat producere non unam sanitatem, tantum, sed aliam atque aliam usque in infinitum, quatenus medicinæ sit sanare in infinitum. Sic de aliis facultatibus. Sunt vebra apud Acciajolum. Sed de hâc expositione alii judicent.

X. Verùm adhuc obstat, quòd multæ artes sunt, quæ id, quòd finis locum in ipsis obtinet, in certâ & determinatâ quantitate & conscientiam

dum sibi proponunt, & faciunt, & non quantum possunt inaximum, ut testantur frenum, navis, quæ sunt fines artium, τῆς χαλινοπιητικῆς, & τῆς ναυπηγικῆς.

XI. Respondetur, fines esse duorum generum, quidam sunt res per se expetendæ, ut sanitas, quidam sunt χεῖρματα tantum, quorum esse totum, in usum aliquem & ulteriorem finem refertur, qualia sunt ea, quorum s. preced. facta est mentio, quæ licet respectu certarum artium sint fines, absolutè tamen loquendo organa sunt, & media ad alium finem, quæ Regulâ nostrâ non comprehendit Aristoteles. Expressè enim ille, ἔδεν ὄργανον, inquit, ἀπειρον ὁδουσίας ὄτι τέχνης, ὅτε πᾶσι, ὅτε μεγέθει; quemadmodum §. II. vidimus. Et quanquàm frenum & navis non sint organa nominatarum artium, sunt tamen aliarum. Pulcherrimus est Locus c. IV. L. VII. Polit. Præterea verò aliquis est, etiam civitatibus magnitudinis modus, quemadmodum & aliarum rerum omnium, animalium, plantarum seu arborum, instrumentorum justa magnitudo est. Etenim unumquodque horum neque si nimis pusillum sit, neq; si magnitudinis modum superet, potestatem aut vim suam incolumem conservabit, sed interdum naturâ suâ profusorbatum erit, alias nullam utilitatem afferet. Exempli causâ: navigium palmi quidem minus longitudinem non superans, aut usq; ad duorum stadiorum longitudinem perrectus, non erit omninò navium;

gium; ad modo pro dinem na ejusd. Τα γανόν π. Ελαίτην πῆς ἔχου ΙΙΧ. Fidi. Cùm ergo diuina & modi m effectio est, cert Eadem

XII.

loqui d perunt jucund talia est bona au τούτω t non qu rant, a amara, ipse Ph III Qu exlatia compa non à r

giam; ad quandam verè magnitudinem progressum, modo propter parvitatem, modo propter magnitudinem navigationem reddet incommodam. Et c. I. ejusd. Τα μὲν γὰρ ἐκτὸς ἀγαθὰ ἔχθ' ἕργος ὡς αἰεὶ ὀργανόν τι. πᾶν δὲ χρῆσιμον εἶναι, ὡν τὴν ὑπερβολὴν ἢ ἐλάττωσιν ἀναγκαῖον, ἢ μηδὲν ἰφελθῆναι εἰναι αὐτῶν πῶς ἔχουσι. Et rationem evidentem habet *Regula IIX*. Finis enim dat mensuram & modum mediis. Cùm ergò frenum v. g. absolutè loquendò, sit medium & instrumentum alterius artis, & ut hujusmodi medium & instrumentum ab arte, quæ ab effectione ejus nomē sortita est, efficiatur, necesse est, certò modò & quantitate sive mensurâ effici. Eadem ratio navis & aliorum est.

XII. Ad II. fortassis dici potest, Philosophum loqui de iis, quæ ex præscriptò rectæ rationis expectuntur: quemadmodum aliàs, cùm de bonis & jucundis, eorumque appetitu loquitur, ea ἀπλῶς talia esse docet, quæ ille, qui sanâ ratione utitur, talia esse censet, quæ autem κακῶς διακρίνει, bona aut jucunda esse judicat, non ἀπλῶς, sed πούτω talia esse scribit, eò modò, quò alba sunt, non quæ ab iis, qui oculorum invaletudine laborant, alba; & amara, non quæ à febricitantibus amara, sed quæ à sanis talia esse judicantur, sicut ipse Philosophus docet *L. III Eth. c. V. & L. X. c. III*. Quod autem sunt, qui voluptatibus corporis extatiari nequeunt, sed & eas & pecunias, quibus comparantur, infinitè sectantur, id certum est non à rectæ, sed depravatæ rationis judicio prove

nire. Idemque sentiendum de iis, quorum vendi cupiditas nullam moderationem in congerendis opibus admittit. Cui responsioni patrociniatur, quod & in aliis id observandū veniat. Nempe ut alvus evacuetur, medicamentum expetitur in certâ quantitate, rhabarbari v. g. drachma. Quæ mensura certè determinatur intuitu sanitatis à rectò iudiciò hominis, eorum, quæ ad medicinam pertinent, periti. Poterit enim evenire, ut æger istarum rerum penitus rudis inconsultus Medico eò deveniat dementiæ, ut sibi afferri jubeat rhabarbari aut alterius medicinæ libram aut ultra, arbitratus, quo plus ejus devorârit, eò valentior & aptior fore ad sanitatem ægroti recuperandam.

XIV. Verùm dubitationum nondum finis est propterea, quod is, qui veritatis investigationi & studio sapientiæ se penitus consecravit, non tantum scientiam, tanquam finem, sed & instrumenta, quibus comparatur, ut libros, infinitè expetere videatur: hunc autem appetitum à depravata ratione proficisci, quis dixerit?

XV. Esto hoc ita. An respondendum, bifariam fieri posse, ut finis in infinitum expetatur: I. ut appetitus ille reverâ finitus sit, sicut & res, in quam fertur, dicatur tamen infinitus, quod res expetatur in summâ suâ perfectione: quo modo sanitatem supra infinitè appeti diximus. Reverâ enim sanitas, etiam perfectissima, nec actu nec

potentiâ
peratâ a
appetitu
sed poter
Physicor
nem in i
do scienti
ti & earu
voluptat
ad eas re
lit: quai
ptus fue
quin mu
eorum e
gitur pe
petitus e
finitu ex
sis prob
Quanci
ci possit
quantit
quaten
tur, à fi
XV.
non po
Reg. p
mensur
XV.
aliqua

po-

potentiâ aliquid infinitum, est, fitque ut eâ recuperatâ appetitus acquiescat. II. Ut finis ejusque appetitus sit infinitum quid, non quidem actu, sed potentiâ, ad eum modum, quo *Libro III. Physicorum* numerum, aut II. *de animât. 41.* ignem in infinitum augeri posse docetur: quô modo scientiâ & voluptates infinitæ dici possunt, sicuti & earum appetitus, quoniam quantumcunque voluptatum corporearum ceperit is, qui omnia ad eas refert, semper restat, quo ulterius frui velit: quantumcunque quoque scientiæ quis adeptus fuerit, nunquàm tamen tantum acquisivit, quin multa supersint, quæ cum adhuc ignoret, eorum quoque cognitionis sit cupidus. Hoc igitur posteriori modo, quando finis ejusque appetitus est infinitus, mediorum appetitum in infinitum extendi, nihil videtur absurdi esse, & fortassis probatur argumentis §. V. & XIII. propositis. Quanquàm fortassis hîc media etiam definita dici possint, non positivè, quasi cum certo modo & quantitate exspectantur, sed negativè, ut ita dicam, quatenus hoc ipsum, quod sine modo appetuntur, à fine habent, & non ex se.

XV. Sed objicis I. Quod non habet mensuram, non potest dare alteri mensuram, ut constat ex Reg. præced. E. finis non est id, quod non habet mensuram.

XVI. II. Nonnunquàm Studiosis tantum pars aliqua eruditionis, eaque exigua in operatis est,

ad quam si pervenire possint, nihil ampliùs se de-
sideraturos ajunt.

XVII. Resp. in primò argumento Major et
falsa; siquidem potest dare aliquid alicui, quod
ipsum non habet formaliter, ut manifestum est in
causis æquivocis, quæ de re suprâ *Disp. V. Reg. II.*
Ita & albedo, tanquàm forma, dat parieti, ut sit
albus, cùm tamen ipsa non sit alba.

XIX. Ad secundum: In illo casu eruditio
non finis est, sed potiùs rationem mediæ habet ad
sustentationem vitæ, aut aliquid aliud. quemad-
modum non rarò tantùm sibi solùm optant eru-
ditionis, quantum satis esse existimant ad hoc ve-
illud munus obeundum.

XX. Atq; hæc sunt, quæ circa propositas tres
regulas commentari volui. Si rem acu non teti-
gi, benevolè monenti aures commodare sum pa-
ratur.

REGULA IX.

Aquisitio sine cessat omnis actio

I. Sumitur est *ext. ss. L. I. de ort. Et inter. exi-*
tis nimirum verbis: *τὸ δὲ ζῶον πρὸς τὴν σὸν ἐπιγ-*
*veray, αὐτὸ ἐστὶν εἶδη, τὰ δὲ εἶδη ἔτι τὴν ἐξέλιξι-
Cum habitus ipsi adsunt, nihil præterea fit, sed jam
est: formæ autem atq; finis habitus qui deorsum sunt.*

III. Sed non videtur esse verum, Liquia curatio
vulneris non cessat a deo vel habitò ejus sine,
quoniam homo vulneratus est finis curationis,
nempe finis cui: at quando Chirurgus habet hu-

jusmo-

jusmodi
abest, u

III.

sed poti

IV.

id nanc

ret, ista

rit, min

non qu

rum aff

hanc o

V.

iis, qua

quisito

quiritu

diis, eo

per se e

quater

rendus

iis, qui

dum r

VI.

tum se

tio eni

quisito

VII.

quidq

requæ

ei obe